

Rahman ve Rahim olan Allah'in adıyla

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları / 723
Cep Kitapları / 85
Sorunlarımız Sorumluluklarımız Serisi - 9

Yayın Yönetmeni: Dr. Yüksel Salman
Editör: Dr. Ömer Menekşe
Koordinasyon: Dr. Hafsa Fidan
Tashih: Ömer Çetinkaya

Grafik & Tasarım

RIHTİM Ajans Tel: (0312) 418 16 23

Baskı

Saray Matb. Kağ. Kırt. Tic. ve San. A.Ş. / (0) 312 527 28 90

3. Baskı, Haziran 2011

2011-06-Y-0003-723

ISBN 978 -975-19-4294-4

Sertifika No: 12930

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A
Çankaya / ANKARA
Tel: (0312) 295 72 93 - 94
Faks: (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış

Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: (0312) 295 71 53 - 71 56
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

DİN, ANARŞİ ve TERÖR

Dr. Yaşar YİĞİT

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

*Bu eser, Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 13/03/2008 tarih
ve 27 sayılı kararıyla basılmıştır.*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ • 7

GİRİŞ • 11

KAVRAM ve KAPSAM OLARAK
ANARŞİ ve TERÖR • 16

DİN, TERÖR ve ŞİDDET İLİŞKİSİ • 17

ANARŞİ ve TERÖR, MERHAMETİ ÖNCELEYEN
İLAHİ MESAJLARLA ÖRTÜŞMEZ • 24

AİDİYET, ANARŞİ ve TERÖRÜ
MEŞRULAŞTIRMAZ • 28

AF ve MERHAMET,
RAHMET ELÇİSİNİN YOLUDUR • 32

SAVAŞIN DA BİR HUKUKU / KURALI
VARDIR • 36

BİRLİKTE / ÖTEKİ İLE YAŞAMA
KÜLTÜRÜNE İŞLEVSELLİK
KAZANDIRILMALIDIR • 43

SONUÇ • 48

ÖNSÖZ

İnsan, toplum içinde yaşayan bir varlıktır. Toplu hâlde yaşayan insanlar arasında huzur ve mutluluğun sağlanabilmesi için bireylerin, hak ve yükümlülüklerini bilmeleri ve sorumluluk bilinci içerisinde bunun gereğini yerine getirmeleri gerekir. Sorumluluk bilinci önce kişinin kendisine karşı sorumluluğu ile başlamaktadır. Kendisine karşı sorumluluğunu bilen insan, ailesi ve topluma karşı olan sorumluluğunu da yerine getirebilir.

“İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?” (Kıyâme, 75/36) âyeti, insanın sorumluluk sahibi bir varlık olduğunu belirtmekte, *“Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz.”* (Tekâsür, 102/8) âyeti de kendisine başta akıl olmak üzere verilen sayısız nimetlere karşılık insanın da, gücü nispetinde yerine getirmek zorunda olduğu belli yükümlülükleri olduğunu ifade etmektedir.

Toplumlari derinden sarsan sayısiz sorunun yaşandığı günümüz dünyasında, insanlık onuruna yakışır aydınlık geleceğın inşası için hepimize sorumluluklar düşmektedir. Zira içinde yaşadığımız dünyada insanlık olarak birçok sorunla karşı karşıyayız.

Dünya genelinde insanlığın geleceğini tehdit eden açlık, fakirlik, işsizlik, çevre kirliliğı, doğal afetler, sosyal adaletsizlik, fırsat eşitsizliğı, ahlâkî çöküntü, manevî kirlenme, madde bağımlılığı, inançsızlık, zulüm, yolsuzluk, yetersiz sağlık koşulları, eğitim ve hukuk alanında karşılaşılan sorunlar, tarihî ve kültürel değerlerin yok edilmesi ve benzeri

problemlerin yanı sıra insanlar arasındaki diyalog, hoşgörü ve tolerans eksikliği, farklılıklara karşı tahammülsüzlük ve farklılıklarla barış içinde bir arada yaşama konusunda yaşanan şiddet ve terör gibi sorunlarla iç içeyiz.

Bu sorunlar yalnızca bir yöreyi, bölgeyi ya da halkı değil küresel anlamda bütün insanları şu ya da bu şekilde etkilemekte ve ilgilendirmekte, bu sorunların üstesinden gelebilecek toplumlar arası/uluslararası kalıcı çözüm yolları aranmaktadır.

Aslında bütün bu toplumsal sorunların başında sahip olduğumuz değerleri fark edememek ve bu değerleri hayata geçirememek yatmaktadır. Bu itibarla değerlerimizi fark etmek ve o değerleri bir davranış bilincine ve yaşayan bir değer hâline getirebilmek son derece önemlidir. Hiç şüphesiz sahip olduğumuz en önemli değer de inanç ve öğretileriyle 14 asırdır insanlığı aydınlatan bir ışık kaynağı olan yüce dinimiz İslâm'dır.

Bugün, insan potansiyelini geliştirme adına ortaya çıkan psikoterapi yöntemlerinden, ekolojik sorunlara ve uyuşturucu ile mücadeleye varıncaya kadar belki de tüm dünya toplumları, dinin müdahalesine, katkısına, daha açıkçası “kutsal” a ihtiyaç duymaktadır. Ve İslâm çağdaşlık adına bu katkıyı sağlayabilecek, çağdaş dünya için yeni dinî formlar üretebilecek dinamik bir dindir.

Bu itibarla yüce dinimizin emir ve tavsiye ettiği paylaşma ve yardımlaşma gibi prensiplere kulak verip, birbirimize karşı yerine getirmemiz gereken birtakım görev ve sorumlulukların bilincinde olarak, omuz omuza vermeli, hayatı acı ve tatlısıyla paylaşmalı, daha yaşanabilir kılmalı, sosyal yar-

dımlaşma ve paylaşmayı temel alan bir hayat tarzını sürdürmeli, mutlu ve huzurlu yarınlara hep birlikte kavuşmalıyız.

Diyanet İşleri Başkanlığımız, üstlendiği yasal görevin sınırları içinde kalarak günümüz insanının dinî talep ve ihtiyaçlarını karşılamayı, toplumsal huzur ve bütünleşmeyi sağlamayı bir sorumluluk olarak kabul etmektedir. Toplumun manevî hayatını olumsuz yönde etkileyen aile içi sorunlar, toplumun neredeyse her bir katmanında farklı şekillerde tezahür eden şiddet, töre cinayetleri, insan hakları ihlalleri, çevreye karşı ilgisizlik, kötü ve zararlı alışkanlıklar gibi ortak duyarlılık ve çözüm gerektiren sosyal konularda dinî bilgi açısından topluma rehberlik etmeyi, bu alanda varsa yanlış dinî anlayışları gidermeyi, bu sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yürüten ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde hareket etmeyi bir görev bilmektedir. Birlikte ve barış içinde yaşadığımız, birbirimize insan olarak saygı ve sevgi duyduğumuz bir dünyayı inşada yüce dinimizin kalıcı öğretisini yapı taşı kılmayı hedeflemektedir.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan “Sorunlarımız ve Sorumluluklarımız” adlı bu seri, çağdaş sorunların yakıcılığını, bugünün dünyasını göz önüne alarak, dinin asıllarından özgür düşünceyle ürettiğimiz, inanç ve ahlâkla bütünleşen sahih bilgiyle aşabileceğimizi, sağlıklı bir din algısının ve gündelik hayata yön veren bir maneviyatın topluma ne derece huzur ve sükûnet sağlayabileceğini göstermektedir.

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

GİRİŞ

Doğal kaynakların gelişigüzel tüketildiği, ekonomik kaynakların eşitsizce bölüşüldüğü ve refah dağılımının adalet duygusunu sarsacak bir biçimde sürdüğü dünyamız belki de tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar huzur ve barışı aramakta... Genlerine sürtüşme eğilimi sindirilmiş olan insan, teknolojinin küçülttüğü dünyamızda daha çok bu yönü ile ön plana çıkmakta... Dünyayı sarsan savaşlar, anarşi ve terör eylemleri, şiddet içerikli etkinlikler... Ölen masum insanlar, sönen binlerce ocak... Kimsesiz ve çaresiz nice çocuklar... Teröre kurban giden kadınlar ve yaşlılar...

11 Eylüldeki talihsiz saldırılardan sonra, önceki yıllarda gündemimizi işgal eden ekolojik dengenin bozulması, çevre kirliliği, sürdürülebilir kalkınma, sınır ötesi göçler, yoksulluk, açlık, kıtlık ve Aids tehlikesi gibi konuların yerini artık kültürel ve dinî kimlik kaynaklı kutuplaşmalara ilişkin sorunlar aldı. Söz konusu saldırılardan sonra genelde İslâm, özelde Müslüman kimliği üzerinde odaklanılmasını müteakiben uygarlıklar arası sürtüşme tezleri tekrar tazelandı ve İslâm ile terör olayları arasında bağlantılar kurularak Müslümanlar arasında şiddet eğiliminin daha yüksek olduğu varsayımları “uzman” oldukları iddia edilenler tarafından sıkça dile getirildi. 11 Eylül ile birlikte zaten kurumsallaşmakta olan ve geniş bir tabana yayılma yoğunluğu gösteren İslâmofobi (İslâm korkusu) dizginlerin-

den tamamen boşandı. Müslümanlara yönelik bastırılmış kültürel ve tarihsel önyargılar, kalıplaşmış düşünceler, endişe ve korkular bilinç düzeyine taşındı.

İnsanlığın sahip olduğu dinî mirasın ve değerlerin, insanlığı tehdit eden bu devasa sorunların çözümüne ne gibi ve ne yönden katkı sağlayabileceği konusu da çağımızda henüz yeterince anlaşılmış ve kabullenilmiş görünmemektedir. Kişisel dindarlık algılamamız ve kaygılarımız veya hafızalarımızda devam eden bazı kötü örnekler ve kötüye kullanımlar, ideolojik ve siyasi projelerin dinle çift yönlü teması bu konuda daha bağımsız düşünebilmeyi ve bu yönde bir sosyal mutabakatı hatta basireti belli ölçüde engellemektedir. Halbuki, dinlerin de insanlığın karşı karşıya olduğu bu sorunlarla ilgili söyleyeceği bir çok sözü vardır.

Din, insanın hem dünyada hem de ahiret hayatında kurtuluşa ermesini, kendisiyle, yaratana ve çevreyle barış içinde yaşamasını, kalıcı huzur ve mutluluğu yakalamasını hedeflemekte, bunu gerçekleştirmek için insanı sadece inanç ve ibadet esaslarına yönlendirmekle yetinmeyip, bunun yanı sıra adalet, doğruluk ve dürüstlük, ötekine saygı, yardımlaşma, her türlü kötülükten uzak durma, kendisi için istediğini kardeşi için de isteme ve onu sevme gibi temel

erdemleri insan hayatında egemen kılmaya çalışmakta, aslında insanın doğasında gizlenmiş bir eğilim olan kan dökme, bencillik, haksızlık ve şiddet gibi duyguları engellemeyi ve onları başkalarının haklarıyla dengeleyerek insanı daha munis ve daha mutedil bir hâle getirmeyi amaçlamaktadır.

İnsanların anlayış ve yaşantılarında ortaya çıkan şiddet içerikli davranışlara dinî referanslar bulmaya çalışmak, yaşanan birtakım olumsuzluklardan hareketle dinî şiddetle ilişkilendirmek, yargılamak, aşırı genellemeler yapmak, yanlış ve yanıltıcı olduğu gibi ilmî bir yaklaşım da değildir.

Gerçek şu ki başta kökü barış ve güvene dayalı olan İslâm olmak üzere bütün ilahî dinler, aralarındaki farklılıklara rağmen insanlığın kurtuluş ve mutluluğunu, bireysel ve toplumsal huzuru hedefler. Bütün peygamberler de insanları barış ve kardeşlik içinde yaşamaya, hak ve hukuka riayete davet etmiştir. Zaten dinin tanımı da öyle değil midir?

“Din, akıl sahiplerini kendi iradeleriyle şimdiki hâlde (dünyada) salâh, gelecekte (âhirette) felaha (kurtuluşa) sevk eden, Allah tarafından konulmuş bir kanundur(ilahî mesajlar bütünüdür).”

Tanımından da anlaşıldığı gibi dinin ilgi alanını, insan ve onun her iki âlemde (dünya-

ahiret) saadeti teşkil etmektedir. Bu bağlamda özellikle evrensel dinlerin temel mesajlarında barış, esenlik ve insanların birbirlerine saygılı olmaları gibi hususlar önemli bir yer tutar. Hele hele Yüce Yaratan'ın "Rahman" ve "Rahim" niteliği kapsamında merhamet, acıma, af ilahî dinlerin temel kabulüdür.

Gerek tarihte ve gerekse günümüzde din farklılıklarından beslenen birtakım olumsuzlukların aslında dinlerin özünden değil, bağlılarının yanlış yorumlamalarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Nitekim tarihî süreçte olduğu gibi çağımızda da insanlığın huzur ve mutluluğunu hedef alan ilahî prensipler, bazı siyasi ve ekonomik sebeplerle çiğnenmekte, dünyamızın birçok bölgesinde siyasi ve ekonomik çıkarlar uğruna barış yok edilmektedir. Böyle olunca insan hak ve hürriyetleri, din özgürlüğü, barış içinde birlikte yaşamak, ötekine saygı ve sevgi, diyalog ve hoşgörü gibi yüksek değerleri savunanların, bizzat barışın tesisini ortadan kaldıran ve insanlık onurunu zedeleyen, insanlığın temel değerlerine, hak ve özgürlüklerine yöneltilen her türlü şiddet ve terör karşısında suskun ve tepkisiz kalmak anlayışla karşılanabilecek bir tutum değildir.

Dolayısıyla maddî-manevî hiçbir değer tanımayan ve insanlığı tahayyül edilemez felâket-

lere sürükleyen şiddet, anarşi, terör ve savaş gibi insanlık dışı olaylara karşı dünya barışı ve insanlığın mutluluğunu sağlamak için hepimizin sorumluluk bilinci içerisinde sağlıklı iletişim, diyalog, hoşgörü ve birbirimizi anlamaya yönelik faaliyetlere önem vermemiz gerekmektedir.

Kavram ve Kapsam Olarak Anarşi ve Terör

Terör (tedhîş); etrafa korku salmak, yıldırma, sindirmek, öldürmek, yaralamak, tahrip etmek suretiyle insanları mal, can, namus gibi maddî ve manevî değerlerinin tehlike içinde olduğuna inandırmak, güvenliği ortadan kaldır-

maktır. Anarşi ise kamu düzen ve disiplininin ortadan kalkması, toplumda karmaşık bir yapının hâkim hâle gelmesidir.

Anarşi, yasaların uygulanmaması, yasa egemenliğinin (Kanun hakimiyetinin) olmaması, otorite yokluğu, otoriteye karşı oluş, fiili durumun hukuki durumu aşması sonucunda hasıl olan yasa tanımamazlık, karışıklık, kargaşa ve başsızlık hâlidir.

Anarşi, fert ve topluma yönelik bir yıldırma ve bezdirme operasyonu, her türlü güzelliği düşman gören bir tahrip hareketi, her türlü değere başkaldırma ve onu yok sayma eylemi, ekonomik hayatı baltalayan, bireysel, toplumsal ve sosyal huzuru bozan, herkesin ve her kesimin zarar gördüğü bir afet ve felâkettir.

Terörün oluşmasına zemin hazırlayan anarşi, terörden farklı olması ile birlikte onunla iç içedir.

Din, Terör ve Şiddet İlişkisi

Din, insanı ve insanın temel değerlerini korumayı birincil hedef olarak sunmaktadır. Bu bağlamda insanın gerek hayat hakkı gerekse mal, ırz, aile ve benzeri temel hakları, ayrıntılar bir tarafa bütün inanç sistemlerinde

kutsal ve dokunulmaz kabul edilir. Öyle ki bu haklar İslamî literatürde “zarûriyyât-ı diniyye-dinin vazgeçilmezleri” olarak nitelendirilmiştir. Başka bir deyişle insana özgü bu temel haklar, dinin olmazsa olmazlarıdır. Dinin varlığı bir anlamda söz konusu hakların ikamesi içindir.

Yaşanılabilir bir dünya, her iki âlemde huzurlu ve mutlu bir insan profili, dinin temel amaçları arasındadır. Bu nedenle insana ve onun haklarına yönelik haksız fiil ve davranışlara karşı belirli yaptırımlar öngörülmüştür.

Çağımız ekseninde gerek “zarûriyyât” olarak nitelendirilen hakları gerekse bu haklara yönelik işlenen suçları okuduğumuzda, bir dinin bu hakları bu derece önemsemesinin ve birincil hedef olarak tespitinin ne kadar manidar olduğunu bir daha anlarız. Kısaca din ve onun rahmet yüklü mesajları, birey ya da toplumları ihya/hayat verme işlevi görür. Anarşi ve terör ise, öldürme, yıkma ve yok etme, huzursuz etme gibi eylemlerle dünyayı yaşanamaz bir gezegene dönüştürmeyi hedefler. Bu bağlamda anarşi ve terör kendisini meşrulaştırmak için her metodu mübah kabul eder.

Anarşi ve terör gibi insanlık dışı eylemlerin bütün yoğunluğuyla yaşandığı hatta bazı terör eylemlerinin kutsalla temellendirilmeye çalı-

şıldığı günümüzde, belli bir aidiyet zemini dışında artık insanlık olarak kendimizi sorgulama anımızın geldiği hatta geçmeye yüz tuttuğunu belirtmek gerekir.

Dünyanın bazı coğrafyalarında kan, göz yaşı, işkence, zulüm, terör, sefalet artık hayatla iç içe bir durum arz etmektedir. Binlerce yıllık birikim ve tecrübeye sahip insanlığın bu karamsar ve kendisine yakışmayan tablonun, figürlerinde masum yavruların solan yüzlerinin, anne-babaların maruz kaldığı işkencelerin, ölümler nedeniyle gözlerden süzülen isyan yaşlarının her dem yer alması inançlı inançsız, kutsala bağlı ya da bağlı olmayan hemen herkesi etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Şüphesiz bu tablonun mimarı, bir taraftan terör sempaticanları diğer taraftan da sorumsuzluk, aymazlık, vurdumduymazlık, bölünmüşlük ve sahipsizliktir. Terör ve işkencenin objesi, her kim olursa olsun, vicdan ve insaf sahibi hiçbir kimse buna sessiz kalamaz.

Gerçek şu ki şiddet, zulüm, anarşi ve terör, belli bir ölçekte geçmişten günümüze değin süregelen olgulardır. Öyle ki “öteki”nin varlığına tahammülsüzlük, insanlığın tarihi kadar eski ve de köklüdür. İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem (a.s.)’ın oğulları arasında geçen hadise şiddetin tarihi hakkında bize bir fikir vermekte-

dir. Nitekim bu olay Kur'an-ı Kerim'de, *"And olsun ki sen, öldürmek için bana elini uzatsan bile ben sana, öldürmek için el uzatacak değilim."* (Mâide 5/ 28) ifadeleriyle yankı bulmuştur.

Âdem (a.s.)'ın iki oğlunun hayat hikayesinden bir kesiti dile getiren bu ayette Hâbil, yaratılış itibarıyla insanın çok değerli ve saygın bir varlık olduğuna ve Yaratan'ından ötürü hoş görülmesi gerektiğine inanarak, Allah'ın vermiş olduğu canı, Allah'tan başka hiçbir kimsenin alamayacağını ifade etmiştir. Bu tavrıyla Hâbil, ta o gün, bir çeşit terör olan zulüm ve şiddete karşı çıkan insanların ilk örneğini teşkil etmiş ve bu bağlamda insanlık sınavını başarıyla verebilmiştir. Buna karşı Kâbil şiddeti tercih etmiş ve kardeşinin kanını akıtmıştır. Bu yönüyle de o, şiddetin ve insan canına kıyma gibi çirkin ve talihsiz bir eylemin ilk örneğini temsil etmiştir. Sonuç olarak güzellikler adına sınavı kazanan Hâbil, kaybeden de Kâbil olmuştur.

Günümüzdeki kadar menfaat alanlarının, siyasal ve etnik farklılıkların bulunmadığı bir dünyadaki serüvene insanoğlunun kan dökerek başlaması, üzücü oluşu bir tarafa üzerinde çokça düşünülmesi gereken bir hadisedir. Aslında insanın yaratılış aşaması dikkate alındığında, nurani varlıklar olarak nitelendirilen meleklerin Yüce Yaratan'la aralarında geçen diyalog-

da sergilemiş oldukları serzenişin bir anlamda tahakkuk ettiği görülür. Bilindiği gibi Yüce Allah, *“Hani, Rabbin meleklerle, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” demişti. Onlar, “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamd ederek daima seni tespih ve takdis ediyoruz.” demişler, Allah da, “Ben sizin bilmediğinizi bilirim.” demişti.”* (Bakara, 2/30) buyurmuştu. Burada geçen diyalog insanın çözümlenmesi bağlamında oldukça anlamlıdır. Bir tarafta “halife insan”, sorumluluk sahibi, Yüce Kudret’in kendisine belirli bir misyon yüklediği insan, diğer tarafta ise bozguncu ve kan döken insan tiplmesi ...Gerçekten güç, kudret, iktidar, fesat, kan dökme ve gizemlerle dolu bir insan... Meleklerin önceledikleri özelik ise takdis, tespih ve hamd ...

Anlaşılan odur ki insan tespih ve takdis kavramlarının içeriğinde yer alan Allah’tan başka ilaha tapınmama ve kulluk etmeme (tevhid inancı) ve buna ilaveten verilen nimetlere hamd ile “melek”leşme eğilimi gösterebilecek bir yetenek, bir varlık, bir potansiyel... “Tespih”, “Takdis” ve “Hamd”in varlığı durumunda insan asıl misyonunu yerine getirecek, bunların yokluğu durumunda ise, serzenişe konu olan “Fesat” ve “Kan dökme” eğilimi ön plana çıkacaktır. Nitekim Tin suresinde, *“..Biz, gerçekten*

insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra onu, aşağıların aşağısına indirdik..." (Tin, 95/4-5) buyurulması insanın, iki yönünü (hayır-şer) dile getirmesi açısından gayet anlamlıdır. Yaratıcı kudret tarafından "halife " olarak nitelendirilen insan, bir taraftan "tespih, takdis ve hamd" ile ilintili olarak "güzel ve saygın" bir varlık hüviyeti kazanırken, diğer taraftan günah, isyan, fesat ile bu saygınlığını kaybetmektedir.

Şüphesiz fesat ve kan dökücülük, anarşi ve terörün en belirgin sonuçlarıdır. Bu bağlamda takdis, tespih ve hamdin yoğunluk arz ettiği ortamlarda anarşi ve terör büyük ölçüde etkisini kaybedecektir. Bu noktada insanın hayır ya da şer adına öncelediği özelliğe göre yaşadığı zaman dilimine renk ve yön verdiği söylenebilir. Unutulmamalıdır ki, nitelik ve niceliği değişse de terör, zulüm, şiddet, insan hak ve hürriyetlerini ihlaller değişik versiyonları ile geçmişten günümüze değin süre gelmiştir. Aslında insanlık, özü itibarıyla hiçbir zaman anarşi ve terörü onaylamamış ancak ne var ki yine de yüz karası bu illetlerden kurtulamamıştır.

Üzülerek ifade edelim ki, anarşi, terör, işkence ve şiddete maruz kalan tarafın etnik, siyasal veya dinsel kimliği dikkate alınmak suretiyle zaman zaman taraftar olunma bedbahtlığına da düşülmüştür, düşülmektedir. Hangi

ırk, düşünce, din ya da inanca mensup olursa olsun tarihte işkence ve şiddetle başka bir ifadeyle zulümle özdeşleşmiş hiçbir şahıs, medeni dünya veya sağ duyuya sahip insan ve milletler tarafından tasvip edilmemiştir. Buna karşılık iyilik, merhamet ve güzellik sembolü insanlar da etnik ve ya dinsel kimliği dikkate alınmaksızın taraflı tarafsız hemen herkes tarafından sevilme, kendilerinden övgü ile söz edilme bahtiyarlığına erişmişlerdir.

Anarşi veya terör esasen dayandığı arka plan açısından çok yönlü ve karışık bir yapıya sahiptir. Bu itibarla anarşi ve terörü sadece dinsel inanış veya tutumlarla ilgili bir olgu olarak değerlendirmek yanlış ve yanıltıcıdır. Görünen o ki anarşi ve terörün arka planında sapkın dinsel inanış ve motivasyonların yanı sıra psikolojik, politik, ekonomik ve benzeri etkenler de mevcuttur.

Anarşi ve Terör, Merhameti Önceleyen İlahî Mesajlarla Örtüşmez

Dinin orijininde/merkezinde, merhamet/rahmet asıldır. Oysa anarşi ve terörün doğasında, dinin aksine acımasızlık, kan dökmek, öldürmek, acı çektirmek vardır. Dolayısıyla bir terör eylemine fail ararken, kaynağı dindarlıkta değil sapkın din anlayışlarında veya dinsizlikte aramak daha isabetli olacaktır. İslâm dininde ve diğer ilahi orijinli dinlerde hiçbir şekilde teröre yer yoktur. Aksine İslâm'a göre "terör" olarak adlandırılan eylemler büyük suçtur ve Müslümanlar, bu eylemleri engellemek, yeryüzüne barış, huzur ve adalet getirmekle sorumludur.

Şu bir gerçektir ki, bireysel özgürlüğe önem verme anlayışı ve nizam-intizam fikrine saygı

gösterme bilinci başarılarımıza büyük ölçüde kaynaklık etmektedir. Başka bir ifadeyle, özgürlük ve düzenlilik başarının ana şartıdır.

Ancak, unutulmamalıdır ki, maddî hayattaki başarılar manevî destekten yoksun bırakıldığında birtakım boşluklar meydana gelmekte ve bu boşluklar sonucunda bazı kargaşa ve sıkıntılar baş göstermektedir.

Kurulu toplum düzenlerinin meşru dayanak ve değerlerini hiçe sayma ve yıpratma faaliyetlerine “anarşi” denir. İslâm niteliği ve aidiyeti her ne olursa olsun anarşiye hiçbir şekilde onay vermez. Çünkü İslâm’a göre insana ve kâinata saygı her türlü erdemin önünde yer alır. Bu itibarla İslâm her hangi bir problemin çözümü noktasında anarşiyi ve buna bağlı olarak güç kullanımını tasvip etmez ve meşrû görmez.

Yüce Allah’ın insanlığa en son olarak bir kurtuluş reçetesi olarak sunduğu İslâm; sulh, kardeşlik ve huzur dinidir. Hiçbir şekilde anarşi ve şiddete onay vermediği gibi bağılılarına da mağdûr tarafın kimliğini dikkate almaksızın anarşi ve terörü, her türlü şiddeti yasaklamıştır.

İslâm’ın herkesçe bilinen temel prensibi Kur’an-ı Kerim’de şu şekilde dile getirilmiştir:

“Bundan dolayı İsrail oğullarına (Kitapta) şunu yazdık: “Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak

karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa sanki bütün insanları yaşatmıştır. And olsun ki, onlara resûllerimiz apaçık deliller (mucize ve âyetler) getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ) yeryüzünde aşırı gitmektedir.” (Maide, 5/32)

Bu ayet, etnik, dinsel, siyasal aidiyetini dikkate almaksızın insan yaşamının ne derece kutsal olduğunu açıkça dile getirmektedir. Müslümanların belleğinde insana davranış biçiminin şekillenmesinde bu ve benzeri mesajların önemi inkar edilemez. Şüphesiz bu mesajlar zemininde davranışların şekillenmesi inanan bir insan için lüksten, kültürden öte dinî/imanî bir zorunluluktur. Bu Kur'anî mesajlara ilaveten “Alemlere rahmet olarak gönderildiği” (Enbiyâ, 21/107) beyan edilen Peygamberimizin hadislerinin müminlerin düşünce dünyasının şekillenmesinde yadsınamaz bir payı olduğu da aşikardır.

İnsanî ve ahlakî erdemler ve ubudiyet/kulluk açısından, İslâm'a bağlı olanların yegane örneğini teşkil eden Peygamber (a.s.); daima merhameti, affı, hakkın kutsallığını, adaleti öğütlemiştir. Bu bağlamda değil insanı, haklı bir gerekçeye dayanmaksızın herhangi bir canlının

öldürülmesini, hayvanlara işkence edilmesini dahi yasaklamıştır. Bir fikir vermesi açısından şu hadisin burada zikrinin uygun olacağı kanısındayız:

“Haksız yere bir serçeyi öldüren den Yüce Allah kıyamet gününde hesap soracaktır.” (Nesâî, “Dahâyâ”, 42)

İlk bakışta sıradan bir hayvan gibi gözüken serçenin dahi haklı-meşru bir gerekçe bulunmaksızın hayatına son verilmesinin Allah katında hesaba konu edileceği mesajını, saygın bir varlık olan insan hayatına son verme ile aynı düzlemde okuduğumuzda, o hayata son vermenin hesabının ne derece ağır olabileceğini kestirmek hiç de zor değildir.

Aidiyet, Anarşi ve Terörü

Meşrulaştırmaz

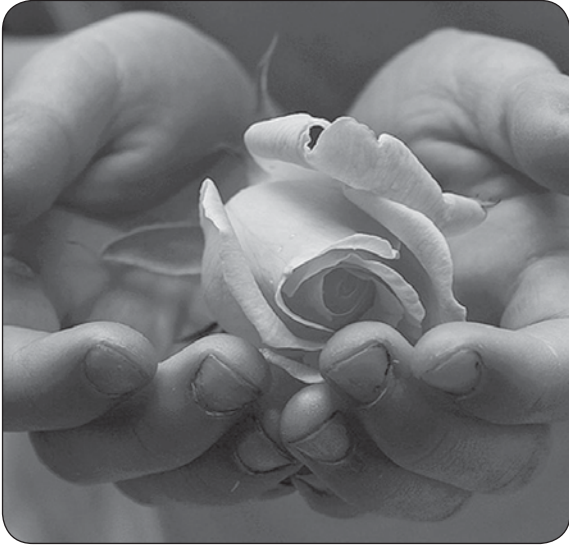
İslâm dininde, Müslümanlar arasında şiddet kullanımı yasaklandığı gibi diğer dinlere mensup kişilere karşı da şiddet kullanımı onaylanmaz. Nitekim tarihsel süreçte Müslüman toplumlarında diğer din mensuplarına (gayr-i müslim) karşı gösterilen müsamaha ve hoşgörü, bunun en güzel kanıtıdır. Bu hoşgörü ortamının temelleri, barışı, din ve inanç özgürlüğünü dahası insana saygıyı ve merhameti önceleyen/öneren ayet ve hadislerle dayanmaktadır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), “ Allah ve Resûlünün zimmetini kabul etmiş zimmî (gayr-i müslim vatandaşlar) veya müste’meni (İslâm ülkesindeki vizeli gayr-i müslimler) öldüren kimse, Allah’ın ahdini bozmuştur. Bundan dolayı o, cennet kokusunu alamaz. Halbuki cennetin kokusu 70 yıllık mesafeden hissedilir.” (Tirmizî, “Diyât”, 11) buyurmaktadır.

İstisnalar ve kişisel sapmalardan kaynaklanan keyfi uygulamalar bir tarafa bırakılırsa, İslâm ülkelerinde gayr-i müslimler kendi din-daşlarından dahi göremedikleri bir hoşgörü ortamı içinde yaşamışlardır. Hz. Ali’nin (ö.41/661) zimmîlerin statüleri ile ilgili olarak söylediği,

“Cizye vergisini kabul etmeleri durumunda malları mallarımız gibi, canları da canlarımız gibidir.” (Kâsânî, Bedâiu’s-Sanâî’, VII, 111) sözü, İslâm ülkelerinde yaşayan gayr-i müslimlere bakış açısı konusunda bizlere yeterli fikir verecek güçtedir. Aslında onlara karşı sergilenen bu tutumun zeminini, yukarıda da belirttiğimiz gibi ayet ve hadisler teşkil etmektedir.

Kur’an-ı Kerim ve hadislerde, yaratılanlara merhamet, sevgi, hoşgörü, haklara riayet daima vurgulanan ilke ve öğelerdir. Buna karşılık kin, düşmanlık, haset, zulüm ve işkence daima yerilmektedir. Böylesi ilkeler zeminine otur-

muş bir dinin, anarşi ve terörü, gerekçesi her ne olursa olsun şiddeti onaylaması, ona çanak tutması veya yataklık etmesi düşünülür veya iddia edilebilir mi? Vicdanı kararmamış her insan bu soruya içtenlikle “Hayır” şeklinde cevap verecektir. Aslında ilahî kaynaklı hiçbir din veya insanca değerler içeren hiçbir ideoloji, terör ve şiddete taraftar değildir. Ama ne yazık ki, insanlık tarihindeki şiddet kullanımının, genelde ya din ya da ideolojilerin yaygınlaştırılmasında odaklandığı görülür.

Günümüzde de aslında özü itibari ile şiddete karşı olan dinler ya da ideolojiler adına insanlar kurban edilebilmektedir. Bunun yanında ırk ve düşünceye dayalı, şiddet kullanımı veya terör eylemleri, dünyamızda azımsanamayacak ölçüdedir.

İslâm’da bir insana zulmedilmesi, onun sahip olduğu hakların çiğnenmesi yasaklanmıştır. Zira kişilerin sahip oldukları haklar, bu hakkın ait olduğu kişinin dini, inancı veya toplum hayatındaki statüsü ne olursa olsun kutsaldır.

Çağımızda temel hak ve hürriyetler bağlamında dile getirilen hak ve özgürlükler, İslâm’da da temelini bulan hak ve hürriyetlerdir. Bu hak ve hürriyetler, hiçbir şekilde ihlal edilemez. Daha genel bir ifade ile, insanın, insanca yaşaması ve varlığını sürdürebilmesi için gerekli her

hakkı İslâm, insana tanımakta ve onu kutsal kabul etmektedir. Söz konusu hakları zedeleyici hiçbir eylem ve davranışa izin vermediği gibi, bu yöndeki eylem ve davranışlara değişik türden yaptırım uygulanmasını öngörür.

İslâm'da insanların hayat haklarına veya vücut bütünlüğüne karşı işlenen terör ve şiddetin ayrı bir yeri vardır. Zira insanın canı sahip olduğu değerlerin en başında gelmektedir. İslâm'da temel değerler sıralamasında can güvenliği ikinci sırayı almasına rağmen gerektiğinde ilk sırayı dahi alabilmektedir. Bu noktada bir insanın hayat hakkına yapılan saldırıya karşılık en ağır maddi müeyyidenin (kisas) getirilmesi oldukça anlamlıdır. Kur'an'da, *"Ey inananlar!*

Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı...” (Bakara, 2/178), *“Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır...”* (Bakara, 2/179) âyetleri bu müeyyidenin temelini teşkil etmektedir. Manevî olarak da bir insanın hayat bulmasına yardımcı olan kimsenin bütün insanlara hayat vermiş gibi olacağı, buna karşılık bir cana haksız olarak kıyan kişinin de bütün insanları öldürmüğü gibi olacağı ifade edilmiştir (Mâide, 5/32). Ayrıca bir mümini haksız yere öldüren kimsenin ebedi olarak cehennemde kalacağı (Nisâ, 4/93) belirtilmiştir.

Af ve Merhamet, Rahmet

Elçisinin Yoludur

Müminler için örnek bir hayatın sembolü olan sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) hayatına baktığımız zaman, onun hiçbir kimseye karşı şiddet kullanmadığını görmekteyiz. Öyle ki, çok sevdiği amcası Hz. Hamza’yı şehid eden Vahşi’ye dahi rahmet elini uzatmış, kendisini vatanından akla hayale gelmeyecek zulüm ve işkencelerle göçe zorlayan insanları affetmiş, gücü olduğu halde onlara şiddet uygulamamıştır. Yine Peygamberimizin maiyetindeki insanlara ve ailesine karşı hiçbir zaman şiddet uygulamadığı kaynaklarda nakledilmektedir. O (s.a.s.) birçok hadisinde Müslümanlara, zulmedilmemesini emretmiştir. (Bk. Buhârî, “Mezâlim”,

3;Müslim, "Birr", 58;Tirmizî, "Birr", 18, "Diyât", 8)

Örnek olarak şu hadisleri zikredebiliriz:

- *"Müslüman, insanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir."* (Tirmizî, "Îmân", 12;Nesâî, "Îmân", 8)
- *"Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, ihanet etmez, yalan söylemez ve onu sıkıntıda bırakmaz. Her müslümana, diğer müslümanın kanı (canı), namusu ve malı haramdır. Takva işte buradadır (kalptedir). Bir kimsenin Müslüman kardeşini hor görmesi kendisine yapacağı kötülük olarak yeter."* (Buhârî, "Mezâlim", 3;Müslim, "Birr", 58;Tirmizî, "Birr", 18)
- *"Dünyanın yok olması, Allah katında bir müslümanın öldürülmesinden daha ehven (hafif) dir."* (Tirmizî, "Diyât", 7)
- *"İki Müslüman birbiriyle vuruşsa, öldüren de ölen de cehennemdedir."* (İbn Hanbel, V, 48)

Resulullah (s.a.s.) daima merhamet etmeyi, insanlara acımayı tavsiye ederdi:

"Merhamet etmeyene merhamet edilmez." (Buhârî, "Edeb", 18; Müslim, "Fezâil", 65; Ebû Dâvûd, "Edeb", 145;Tirmizî, "Birr", 12), *"Allah, insanlara merhamet etmeyene merhamet etmez."* (Buhârî, "Tevhid", 3;Müslim, "Fezâil", 66;Tirmizî, "Birr", 16), *"Yeryü-*

zündekilere merhamet ediniz ki, göktekiler de size merhamet etsin..." (Buhârî, "Tefsir", 59; Ebû Dâvûd, "Edeb", 58; İbn Mâce, "Zühd", 13) hadislerini örnek olarak zikredebiliriz.

İslâm peygamberi sadece insanlara değil hayvanlara dahi merhametle muamele edilmesini emretmiştir. Günahkâr bir kimsenin çok susamış bir köpeğe zor şartlar altında su temin ettiği için Allah tarafından bağışlandığı, (Buhârî, "Şîrb", 9; "Mezâlim", 23; Müslim, "Selâm", 155) buna karşılık bir kediye hapsederek açlıktan ve susuzluktan ölmesine yol açan bir kadının da bu yüzden cehennemlik olduğu (Müslim, "Selâm", 151-152; "Tevbe", 25), Peygamber (s.a.s) tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca Resûlullah (s.a.s.), "(Av hayvanlarını) öldürdüğünüz zaman, en güzel şekilde öldürün. Hayvanı boğazladığınızda, onu incitmeden en güzel şekilde boğazlayın." (Müslim, "Sayd", 57; Ebû Dâvûd, "Edâhı", 11; Tirmizî, "Diyât", 14; Nesâî, "Dahâyâ", 2) buyurmuştur.

Hayvanlara şefkatli davranmayla ilgili Peygamberimizden pek çok hadis rivâyet edilmiştir. Bir gün Hz. Peygamber, yüzüne damga vurulmuş bir merkebin yanından geçti. Hayvanın bu hâline çok acıdı ve üzüntüsünü şu sözlerle ifade etti: "*Bu hayvanı yüzünden dağlayana Allah lanet etsin.*" (Müslim, "Libâs", 107) Kolay kolay lanet etmeyen Rahmet elçisini, hayvanın bu

acıklı hâli karşısında lanet etmekten kendisini alamamıştır.

Hayvanlar konusunda bile bu derece titiz olan bir dinin, Allah'ın en güzel şekilde yarattığı insana karşı gerekçesi ne olursa olsun şiddet kullanılmasına veya zulmedilmesine onay vermesi mümkün müdür? Bu soruya objektif düşünebilen insaf sahibi her insan, tâbî ki “hayır” diye cevap verecektir. Zira İslâm'ın ana kaynakları ekseninde aksi bir cevabı temellendirmek mümkün değildir.

Savaşın da Bir Hukuku / Kuralı Vardır

Kur'ân ve Sünnet'e göre uluslar arası ilişkilerde esas olan barıştır. Savaş, istisnâî bir durumdur. İslâm'ın ve Müslümanların varlığını ve onurunu korumayı amaçlayan savaşlar, ebede doğru uzayıp giden zaman içinde cihad sürecinin kısa halkalarını oluşturur. Müslümanların, ülkelerinin işgal edilmesine, sömürü ve baskılara tepki duymaları ve bunlara karşı mücadele etmeleri meşrudur, en tabîî hakları ve görevleridir. Yalnız bu konuda göz önünde bulundurulması gereken çok önemli bir nokta vardır. O da şudur. Bütün hukuk sistemlerinde olduğu gibi, İslâm Hukuku'nda da, amacın meşru olması kadar, o amaca ulaşmak için takip edilen yolun da meşru olması temel kuraldır. Bu sebepledir ki, Kur'ân, düşman saldırısı karşısında müminleri savaşa teşvik etmekle yetinmez, savaşın nasıl yapılması gerektiğini başka bir deyişle savaşın hukukunu da açıklar.

İslâm'da düşmanlara karşı açılan savaşlar genelde meşrû müdafaa konumunda değerlendirilir. Yani savaşlarda yapılan saldırıya karşı koyma, o saldırıyı gerekli ölçüler çerçevesinde önleme temel amaçtır. Nitekim müslümanlara savaşa çıkarken şiddetten uzak durmaları em-

redilmiş, bu bağlamda kadınların, yaşlıların, çocukların vb. öldürülmemeleri ulti-matom olarak verilmiştir. (Buhârî, “Cihâd”, 147, 148; Tirmizî, “Siyer”, 19, 20) Yine İslâm’da, işkence ile öldürme (müs-le) yasaklanmıştır. (Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 110; Tirmizî, “Diyât”, 14)

İslâm tarihine bakıldığında, kadınlara te-cavüz, suçsuz insanlara akla hayale gelme-yecek türden işkence gibi medeni dünyanın utanç duyacağı türden tablolara rastlamak mümkün değildir. Vahşetlerle dolu tarih ve din-lerini unutup, İslâm’ın kan dökmek ve şiddet kullanmak suretiyle yayıldığı iddiasında bulu-nan insanlar, Hz. Peygamber’in tüm savaşla-rında öldürülen düşman sayısına göz atarlarsa,

O'nun ne derece kan dökmekten uzak bir peygamber olduğunu anlayabilirler. Muhammed Hamidullah'ın konuyla ilgili şu tespitleri gerçekten çok ilginçtir:

“O'nun (s.a.s.) imparatorluğu küçük bir şehir devletinin bazı dar sokaklarından ibaret olarak başlamış, günde ortalama bir hesaplara 274 mil karelik bir süratle genişlemiştir. O (s.a.s.) son nefesini verdiği sırada 2 milyon km² ye yaklaşan bir sahada kurulu bir devlet idare etmekteydi. Bu geniş saha, harp meydanlarında düşman ordu saflarında maktûl düşen takriben 250 insana mukabil fethe-dilmiştir. 10 senelik bir zaman neticesinde müslümanların kaybı ise, ortalama ayda bir şehid olarak hesaplanabilir. İnsan kanına verilen bu değer ve hürmetin bir eşine daha insanlık tarihinde rastlanamaz.” (Hamidullah, Hz. Peygamberin Savaşları, s. 20-21; Yaman, Ahmet, İslâm Devletler Hukukunda Savaş, s. 69)

İslâm'a mensup olan bir şahıs şiddete başvuramaz. O, merhametin, hakkın, adaletin temsilcisi insandır. Onun imanı, şiddete, zulme ve ahlaksızlığa müsaade etmez. İslâm, insanları, hep merhamet ve af yönünü tercihe çağırır. Şiddeti ve zulmü de daima tel'in eder. Bir akın sırasında düşman bölgesinde bir kişi “Lâ ilâhe illâllah Muhammedün Resûlullah” deyip

Müslümanlara selam verdiği halde Üsame b. Zeyd tarafından -korkudan böyle davrandığı zannedilerek- öldürülmüş ve sürüsü zapt edilmişti. Akın dönüşü bu olay Hz. Peygambere haber verilince çok üzölmüş, hiddetlenmiş ve “*Kalbini yarıp baktınız da mı korkudan olduğunu anladınız!*” diye çıkmıştı. (Buhârî, “Megâzî”, 45; Müslim, “İman”, 158; Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 95) Hatta bu olay, “*Ey İman edenler! Allah yolunda savaşı çıktığınız zaman durumu iyice araştırın. Size selam verene (Müslümanım diyene), dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek “Sen mü’min değilsin” (diyerek öldürmeyin) demeyin...*” (Nisâ, 4/94) âyetinin inmesine de gerekçe olmuştur. Bu olay niyet okuyarak onun üzerine bir takım eylemlerde bulunmanın ne derece sakıncalı olduğunu göstermesi açısından da kayda değer bir örnektir.

Hz. Peygamber, Mikdâd b. Esved’in bir sorusuna verdiği cevapta İslâm’da şiddete yer olmadığına işaret etmektedir. Mikdâd şöyle sordu: “Ey Allah’ın elçisi! Savaşta kafirlerden birisiyle karşı karşıya gelsem, benimle savaşsa ve ellerimden birisini kılıcıyla kesse sonra da ben hücum ettiğimde bir ağacın arkasına sığınıp Müslüman oldum dese, bu durumda onu öldüreyim mi, ne dersiniz? Peygamber (s.a.s.) ona: “*Hayır öldürme!*” şeklinde cevap verdi.

İnsanlar düşman da olsa merhamet duygularını kabartacak ve acınacak duruma düştüklerinde onlara acımak gerektiğini yine Rahmet Peygamberinden öğreniyoruz. Şöyle ki, Hicretin 8. yılı Şevval ayında Resulullah (s.a.s.) Halid b. Velid'i 300 kişilik bir kuvvetin başında Cezîme oğulları üzerine gönderdi. Cezîme oğulları savaşmadıkça onlarla savaşmamasını tembih etti. Cezîme oğulları Halid'in ordusunu görünce silaha sarıldılar. Savaş esnasında kibar davranışlı bir delikanlı sevdiği bir kadının gözü önünde Müslüman askerler tarafından öldürüldü. Kadın sevdiği adamın üzerine kapandı ve iki kere hıçkırdı. Duyduğu derin kedere kalbi dayanamadı, sevdiği adama sarılmış olduğu hâlde o da öldü. Bu olay daha sonra

Peygamberimize anlatıldı. Peygamberimiz üzüldü ve “içinizde hiç mi merhametli bir adam yoktu?” buyurdu. Halid’in bazı esirleri de öldürttüğü kendisine haber verilince Peygamberimiz ellerini semaya kaldırıp, “Ey Allah’ım! Halid’in yaptığı şeyden uzak ve beri olduğumu sana arz ederim. Yaptığı şeyi ben ona emretmedim.” niyazında bulundu. (İbn Kesir, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, Beyrut, 1976, III, 591)

Peygamberimiz işkence yapılmasına izin vermemiştir. Süheyl b. Amr Mekke müşriklerinin ileri gelenlerindendi. Hicretten önce Peygamberimize hakaret eden ve baskı uygulayanlardandı. Bedir savaşında esir edildi. Bir ara kaçmaya teşebbüs etti. Yakalanıp getirildi. Süheyl iyi bir hatipti. Sözleriyle insanları etkilemeyi başarırdı. Hz. Ömer, “Ey Allah’ın Elçisi! Bana izin ver, şunun ön dişlerinden ikisini sökeyim de, bir daha senin aleyhine konuşma yapamasın” dedi. Peygamberimiz, “Hayır, ben ona işkence yapamam. Hem, ben ona işkence edersem Allah da beni cezalandırır. Ayrıca umulur ki o, bir gün sevimsiz bulmayacağı bir davranışta bulunur.” buyurdu. (İbn Hişam, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, Beyrut, 1971, II, 304; Taberî, *Tefsir, Mısır*, 1954, II, 465, 561) Gerçekten Peygamberimizin vefatından sonra Süheyl b. Amr Mekke’de irtidat (İslâm’ı terk etme) olayları baş gösterin-

ce, “Ey Mekkeliler! Siz Allah’ın dinine en son girenlerden oldunuz. Bari en önce çıkanlardan olmayın.” diyerek Mekkelilerin irtidat olaylarına katılmalarını önlemiştir.

Naklettiğimiz ayet ve hadislerden de anlaşılacağı gibi İslâm’da savaşta dahi şiddete yer yoktur. Merhamet, af her zaman önceliklidir.

Birlikte / Öteki ile Yaşama Kültürüne İşlevsellik Kazandırılmalıdır

Çağımızda yaşamakta olan sosyal, etnik ve din eksenli huzursuzluklar, dökülen kanlar, akıtılan göz yaşları, birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesinin ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

İnsanlık artık küreselleşen ve iletişim teknolojisinin getirileri ile âdeta “evrensel köy” konumuna gelen dünyada birbirlerinin hak ve hukuklarına riayet ederek bir arada barış, karşılıklı saygı ve hoşgörü içinde yaşamalarının gereğine inanmak durumundadır. Etnik, siyasal, düşünsel ve dinsel farklılıklar, düşmanlık ve huzursuzluk sebebi değil insanlık âleminin kültürel zenginliği olarak algılanmalıdır. Bu algılama biçimi, insanlık için bir lüksten öte zarurettir.

İslâm dini açısından bakıldığında, Yüce Kitabımızın ilgili mesajları ve Rahmet elçisinin (s.a.s.) örnek uygulamalarının, farklılıklarla birlikte yaşama kültürünün temellendirilmesinde ana zemini teşkil ettiği görülür. Kur'an-ı Kerim'de *"Onun (Allah'ın) ayetlerinden biri de göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için ibretler vardır."* (Rûm, 30/22) buyurularak bir taraftan, insanlar arasında söz konusu olan kültürel, sosyal ve etnik farklılıkların fitrî/ilahî formatın bir yansıması olduğuna işaret edilirken diğer taraftan da bu farklılıkların, Allah'ın yüceliğini gösteren deliller olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca *"...Biz her biriniz için bir yol ve bir yöntem kıldık; eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı..."* (Mâide, 5/48) ayeti de bu farklılığın yaratılış kanununun gereği olduğuna işaret etmektedir. İnsanları bir erkek ve dişi den yaratana Yüce Allah, onları farklı "şube-grup-millet-soy" lara ayırmasının tek sebebinin, kendi iradesi olduğunu vurgularken, bu farklılığın diğer bir sebebini de "insanî ilişkiler bütünü" olarak açılımı yapılabilecek "teâruf" terimi ile açıklar. (Hucurât, 49/13) Aynı ayetin devamında Allah katında üstünlüğün ölçütünün "takva" olarak belirtilmesi, (Hucurât, 49/13) biyolojik ya da etnik farklılıkların Allah katında bir değerinin

olmadığına da işaret etmektedir.

Yüce dinimiz İslâm başta olmak üzere bütün ilâhî dinlerin mesajlarında şüphesiz insanlığın huzur ve barış içinde kültürel zenginlikleriyle birlikte yaşamalarına katkı sağlayacak yönde önemli mesaj ve unsurlar bulunmaktadır.

Gerilim ve hoşgörüsüzlüğün bedeli oldukça ağırdır. Öyle ki böyle bir duygu, kişinin çok sevdiği kimselere dahi zarar vermesine neden olabilir. Zira böylesi bir ortam insanların aklı selim ekseninde düşünmesine engeldir. Genelde insanlık tarihi özelde de İslâm tarihi, bu tür üzücü sahnelerle çokça şahit olmuştur. Peygamber oğullarından Hâbil, Yakub'un oğlu Yusuf, âlemlere rahmet peygamberin göz bebeği torunlarından Hüseyin, hoşgörüsüzlüğe kurban örneklerden sadece birkaçıdır.

Görünen o ki hoşgörü, insanlığın barış ve huzur içinde yaşamasının öncelikli yoludur. Üzülerek ifade edelim ki bu gerçeği bildiği halde bazı kesimler, dünyayı siyasi çıkarlar uğruna yaşanamaz bir gezegen haline getirmektedirler. Oysa bozulan insanlık huzurundan istisnasız herkes payına düşeni almaktadır.

Gerçek şu ki, dünyamız, rengarenk çiçeklerle süslü bir bahçe gibidir. Farklı din, inanç ve kültürlere mensup kişi veya toplumlar, sadece bugünün değil dünün de bir gerçeğidir. Dolaşısıyla tarihin hiçbir döneminde bütün insanların aynı düşünce ya da inancı paylaştığı söylenemez. Farklılıklar bir realite olduğuna göre toplumlar, bir arada çatışmadan yaşamanın gereğine inanmalı ve bir şekilde bunun yolunu bulmalıdır.

İnsanın hayal ufkunun romantik simgesi Ay'ın topraklarına ayak basan bir kozmonot, dönüşünde şunları ifade ediyordu: *"Buradan bakıldığında yeryüzü güzel ve aydınlıktı; birlik ve barış içinde görünüyordu."* İlk defa bir insan gözü, yeryüzünü bütünlüğü içinde fark ediyordu. Onu sınırları olmadan, dar ufka hapsedilmemiş bir mekan içinde gözlemliyordu. Dünyanın gözlemlenen bu bütünselliği, inanç, düşünce veya bazı etnik mülahazalarla parçalanmamalı, hangi inanç ve düşünceye mensup olursa olsun

insanlık, tarihsel tecrübe ve birikimlerden de istifade ederek “öteki” olarak nitelendirilen birey ve toplumlarla barış, saygı ve hoşgörü içinde yaşamının uğraşını vermelidir. Zira milletler ya da toplum kesimleri ekseninde düşünüldüğünde insanlığın bu tür gerilimlere, dışlanmışlıklara tahammülü kalmamıştır. Bu yüzden düşüncesi, inancı, etnik kimliği her ne olursa olsun insanların hoşgörü ikliminde buluşması zarureti açıktır. Birbirinin varlığına saygı gösteren, kendi fikir

ve düşüncelerini bir takım güçlere odaklanarak dayatmayan bir anlayışın geliştirilmesi, ortak bir zemin bulunduktan sonra, herkesin birbirine tahammül göstermesi gerekmektedir.

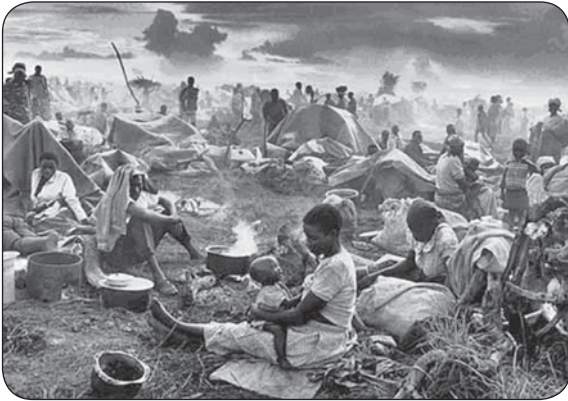
Sonuç

İslam'la ilgili en genel hata İslâm'la şiddet arasında ve Müslümanlarla teröristler arasında bir bağın kurulmasıdır. İnsanlığın karşılaştığı problemlerden dolayı İslâm ve Müslümanlar adeta günah keçisi olarak görülmektedir. Ne İslâm ne de diğer dinler şiddeti ve terörü teşvik eder. Başka bir deyimle, insan, kâinat ve çevre saygısını esas alan din; terör, kargaşa ve anarşinin her çeşidine karşıdır.

Dünyada bir çok çatışma alanlarının varlığı

bir gerçektir. Bazı gruplar birbirleriyle çatışma halinde olup şiddete ve teröre başvurmakta-
drlar. Bu tür olaylardan dolayı dinleri sorum-
lu tutmak son derece hatalı bir davranıştır.
İnsanların, tarihte olduğu gibi, yıkıcı olabi-
lecekleri bir gerçektir. Birinci Dünya Sava-
şı, İkinci Dünya Savaşı, eski Yugoslavya'daki
savaş, Ruanda'daki çatışma ve Irak'ta süren
kriz insanoğlunun yıkıcılık tabiatını açıkça
göstermektedir. Bütün bu savaşların ve çatış-
maların sorumluluğunu dine maletmek müm-
kün müdür? Milyonlarca kişinin öldüğü Birinci
Dünya ve İkinci Dünya Savaşları'nın sorumlu-
luğunun Hristiyanlığa ait olduğunu söyleyebilir
miyiz? Ruanda'da Hutu ve Tutsi kabilelerinin
birbirlerini din yüzünden ölüme mahkum et-
tiklerini söylemek mümkün müdür? Hristiyan

olan Sırplarla Hırvatlar'ın din yüzünden birbirlerini katlettiklerini söyleyebilir miyiz? Bu olayların ana fotoğrafını görmezlikten gelebilir miyiz? Bu olayları sosyal, ekonomik, etnik ve politik etmenlerine bakmaksızın anlayabilir miyiz? Basitçe yanıt 'hayır' olacaktır. Aynı yaklaşımı Müslümanların geri planda hedef oldukları şiddet ve çatışmaları ele aldığımızda da uygulamalıyız. Sağ duyu böyle bir yaklaşımı zaruri kılmaktadır. Aksi takdirde sergilenen bütün tutum ve tavırlar subjektif bir nitelik arz edecektir.

Şiddet ve terörün kaynağının İslâm olduğunu iddia etmek konuyu basite indirgemek ve tarihsel ön kabullerden kendimizi alıkoyamamaktır. Zira çağımızda vuku bulan şiddet ve terörün, anarşi ve düzensizliğin arkasında bir çok sosyal, ekonomik, etnik ve politik etmenin bulunduğu açıktır.

Fakirliğin, refahın dağılımındaki haksızlık, işsizlik, eğitimsizlik, politik baskı, demokrasinin ve ifade özgürlüğünün olmaması, ayrımcılık, politik ve ekonomik ret, milleti yıldırma ve tehdit, gelecekle ilgili karamsarlık ve umutsuzluk ve yabancılaşma duygusu ve diğerleri şiddet ve terörün gerçek nedenleridir. Böyle bir çevrede yanlış eğitim, tek yönlü dinî telkin ve ahlaki değerlerin kaybı, şiddet ve teröre sebebiyet verir. Bu tür hastalıklardan muzdarip olan insanlar yıl-

dırıldıklarını ve dışlandıklarını ileri sürerek şiddete başvurdıklarını iddia ederler. Bunlar, terörün problemlerine çözüm olabileceğine veya en azından bulundukları dayanılmaz koşullara dünya kamuoyunun dikkatinin çekilebileceğine inanmışlardır. Diğer taraftan, dinin ahlaki ve manevi değerleri onarmadaki rolünün ve gücünün şüpheyle ve bilgisizlikle karşılanması, dinle şiddet arasında bir bağ kurma çabasından daha kötüdür. Eğer dinleri fanatik grupların tekeline bırakırsak, din problem çözmedeki rolünü kaybeder, dahası kötü niyetlilerin gücüne güç katar.

İnsanlık, tarihin derinliklerinde kalması gereken ama bazı çevrelerce yapay bir biçimde gündeme taşınmak istenen etnik, siyasal ve din eksenli çatışma kültürlerine iltifat etmemelidir. Zira bu tür çatışmalar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanlığa hiçbir fayda sağlamamaktadır. Bu zeminde vuku bulan çatışmaların galibi düşmanlıktır, kandır, göz yaşdır, şiddet ve terördür.

Tarihsel tecrübe ve birikimler göstermektedir ki, hiçbir çatışma lokal veya bölgesel düzeyde kalmamaktadır. Sorumluluğunun bilincinde olan, gönül safiyetini korumuş insanlar; terör, şiddet ve vahşetin kurbanının kimliğine ve gerçekleştiği coğrafyaya bakmaksızın, as-

linda erdemin, barışın ve hoşgörünün mağlup olduğunu çaresizlik içinde iliklerine kadar hissetmektedir.

Hemen her gün yazılı ve görsel basında yakın ve uzak çevremizde gördüğümüz ve yüzlerce insanın kanının aktığı, vahşet tablolarını vicdan sahibi her insan üzüntü ve endişeyle izlemektedir. Müşahade edilen bu tablolardan sonra, ister istemez merhamet ve hoşgörü, saygı ve sevgi, akıl ve vicdan, acaba insanlığın ilgi alanından çıkıyor mu? sorusu sıkça beyinlerimizde yankı bulmaktadır.

Ayrıca, bir toplumda keşmekeş ve derbederliği meşrû görmenin; yani anarşiye hayat hakkı tanımanın hiçbir geçerli zemini olamaz. Şartlar ne kadar kötü ve ağır olursa olsun; olumsuzlukları ortadan kaldırma çabası içerisinde olmak o toplumda yaşayan her bireyin temel görevidir. Net ifadeyle, anarşiye prim vermeyi hoş görecekle hiçbir sebep söz konusu değildir.

Bu kaos ortamını aşmanın başında manevi doyumu sağlamak; ardından merhamet, hoşgörü, saygı ve güven ortamını tesis etmek; toplumda sosyal adaleti hakim kılmak gibi temel ilkeleri hayata geçirmek gelir.

Her şeyden önce -İslâm'ın öngörüsüyle- bir birlerine 'kardeş' gözüyle bakan insanlar karşılıklı tahammül ve saygı içerisinde olurlar.

Oysa anarşi, çoğunlukla bir tahammülsüzlük abidesidir.

Kendimiz için istediğimiz her türlü güzelliği komşumuz ve kardeşimiz için de istememiz gerektiğini ifade eden; hatta bu hususu bir iman ölçütü olarak sunan Allah Resulü ve ona vahyedilen Kur'an-ı Kerim, sürekli insanlar arası dayanışma ve kaynaşmaya, birlik ve beraberli-

ğe vurgu yapmış, bölünme ve parçalanmanın toplumsal gücü ve dinamizmi zayıflatacağı hep ifade edilmiştir. Anarşi ve terörün, Allah ve resulüne karşı açılan bir savaş olarak nitelendirilmesi ve bu şekilde davrananlara gerçekten ağır cezaî müeyyidelerin uygulanmasının öngörülmesi (Mâide, 5/33), İslâm'ın şiddet, terör ve anarşi konusundaki perspektifinin oturduğu zeminin tespiti açısından dikkat çekicidir.

Her türlü anarşi ve terörden uzak huzurlu bir dünya dileğiyle...

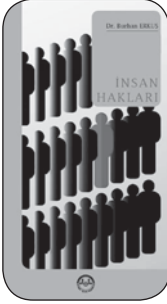
BUNLARI OKUDUNUZ MU?

SORUNLARIMIZ - SORUMLULUKLARIMIZ SERİSİ

1. *İnsan Hakları* / Dr. Burhan ERKUŞ
2. *Şiddet ve Çocuklarımız* / Elif ARSLAN
3. *Toplum Yetimleri: Sokak Çocukları* / Dr. Havva SULA
4. *Değişen Dünyada Kadın* / Dr. Hafsa FİDAN
5. *Aile Huzuru* / Dr. Zekiye DEMİR
6. *Gençlik Sorunları ve İntihar* / Dr. Şenol KORKUT
7. *Yaşlılara Saygı* / Lamia LEVENT
8. *Toplumsal Emanet: Engelliler* /
Doç. Dr. İsmail KARAGÖZ
9. *Din, Anarşi ve Terör* / Dr. Yaşar YİĞİT
10. *Çevre Bilinci* / Ayla ABAK
11. *21. Yüzyıl Türkiye'sinde Hurafeler* /
Dr. Kıyasettin KOÇOĞLU
12. *Tüketim Ahlâkı ve İsrâf* / Dr. Muhlis AKAR
13. *İş ve Ticaret Ahlâkı* / Dr. Muhlis AKAR
14. *Sahtecilik* / Dr. Bahattin AKBAŞ
15. *Oynarken Tükenmek: Kumar* / Ayşenur ÇALIKÇI
16. *Madde Bağımlılığı* / Dr. Ömer MENEKŞE

BUNLARI OKUDUNUZ MU?

İNSAN HAKLARI

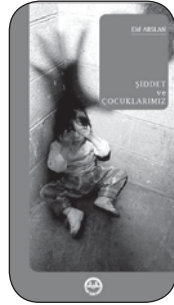
Dr. Burhan ERKUŞ

Pek çok hak ihlâlinin yaşandığı günümüz dünyasında "her iyiliğin bir sadaka" olduğunu söyleyen nebevî mesajın temsilcisi olan biz Müslümanların, yeryüzünde adaletin ve hukukun kökleşmesi için İslâm'ın hayat veren değerlerini tüm insanlığa tanıtmak sorumluluğu ve zorunluluğu daha lüzumlu hâle gelmiştir.

ŞİDDET ve ÇOCUKLARIMIZ

ElifARSLAN

İnsanlar çoğunlukla kabul etmezler şiddet uyguladıklarını... Çünkü 'meşru' bir nedenleri vardır: Çocukları terbiye ediyorlardı! Hâlbuki davranışlarımızın sebep ve sonuçları üzerinde biraz dikkatle ve adalet terazisini gözden uzak tutmadan düşündüğümüzde karşımıza apaçık bir şekilde şu tablo çıkmaktadır: Şiddet aslında öfkemizin, hırslımızın, aceleciliğimizin, çocuğun ruh dünyasını tanımayışımızın ve sonuç olarak onunla doğru bir iletişim kurmadaki beceriksizliğimizin, başarısızlığımızın sonucudur.

MADDE BAĞIMLILIĞI

Dr. Ömer MENEKŞE

Her geçen gün hızla artan madde bağımlılığı, yalnızca madde kullanan bireyi değil, o bireyin içinde doğduğu aileyi, ailenin parçası olduğu toplumu ve giderek insanlık âlemini de etkiler hâle gelmiştir. Ayrıca bu maddelere başlama yaşı da giderek düşmüş, hatta ilköğretim çağındaki çocuklara kadar inmiştir. Sorun çok derin, acı ve yıkıcıdır.